

ЗАСТОСУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ДО ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

УДК 669.013

Шумська Г. М., к.е.н., доцент
кафедри державного управління,
публічного адміністрування
та регіональної економіки
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Протягом останніх десятиліть в Україні й її регіонах продовжується загострення та поглиблення екологічних проблем, забруднення навколишнього середовища та природних ресурсів. У країні практично не проводиться єдина послідовна державна екологічна політика, не запроваджуються принципи раціонального використання природних ресурсів (об'єктів) і мінімізації негативного впливу на екологічні об'єкти під час здійснення антропогенної діяльності на регіональному рівні. Тому особливого значення на макро- та мезорівнях набуває питання своєчасного виявлення та моніторингу екологічних проблем і визначення шляхів запобігання їм та подолання.

Провідні вчені багатьох країн приділяють особливу увагу актуальним проблемам екологізації регіонального розвитку як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Економіко-екологічні засади розвитку регіонів і становлення ринкових економічних інструментів екологічного управління розглянуто провідними вітчизняними фахівцями в області економіки природокористування – такими, як А. Вишнякова [1], Т. Галушкіна [2], Г. Ферару [3], В. Шевчук [4] та ін. Питання вирішення проблеми регулювання розвитку регіону привертає увагу багатьох вітчизняних науковців: О. Алімова [5], О. Амоші [6], Н. Гавкалової [7] та ін. Проте окремі питання вимагають детальнішого опрацювання. Наукою та практикою майже не досліджено особливостей переходу з галузевого підходу до управління економікою на кластерний. Не сформульовано основних підходів щодо формування ефективної екологічної політики на макро- та мезорівнях управління. Не розроблено методичних підходів, які можна використовувати у процесі формування та реалізації регіональної екологічної політики, програми щодо забезпечення екологічної безпеки та напрямів державної

підтримки процесів екологізації соціального й економічного розвитку регіону.

Відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» № 2818-VI від 21.12.2010 р. [8], першопричинами екологічних проблем в Україні, є наступні: успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов; зношеність основних фондів промислової та транспортної інфраструктури; недосконала система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів; недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства; неусвідомлення суспільством пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства.

Отже, можна зазначити, що подальше зростання економіки на мезорівні та вихід з еколого-економічної кризи можливе лише за таких умов: по-перше, усунення диспропорцій у розвитку регіонального господарського комплексу; по-друге, раціональне використання унікального рекреаційного потенціалу території як складової регіональної моделі еколого-збалансованого природокористування; по-третє, реалізація ефективної інноваційної політики регіону, яка базується не на галузевому підході до управління економічним розвитком регіону, а на кластерному підході; по-четверте, забезпечення цільового розвитку фінансово-кредитного механізму інвестиційно-інноваційного потенціалу регіону за рахунок переходу до програмно-цільових методів управління, які передбачають визначення конкретних завдань і термінів їх виконання тощо.

Як відомо, важливою складовою державної екологічної політики є регіональна екологічна політика держави. Від вирішення регіональних екологічних проблем значною мірою залежить соціально-економічна стабільність країни в цілому. Тому головною метою регіональної екологічної політики на довгострокову перспективу є підвищення якості життя населення регіону. Сформована регіональна екологічна політика повинна реалізовуватися відповідно до програми щодо забезпечення екологічної безпеки, мета якої – розроблення та реалізація заходів щодо стабілізації та поліпшення стану навколишнього природного

середовища; раціональне використання та відновлення природних ресурсів шляхом використання науково обґрунтованих рішень і ресурсозберезувальних технологій; мобілізація матеріальних і фінансових ресурсів; координація дій органів влади та господарюючих суб'єктів [3].

Для досягнення цієї мети є доцільним: поліпшити екологічні параметри системи життєзабезпечення регіону; довести показники конкурентоспроможності продукції регіону до світового рівня за рахунок упровадження нових наукоємних, ресурсозберезувальних технологій із використанням кластерного підходу до створення стабільного екологобезпечного регіонального господарського комплексу, який зможе ефективно функціонувати та розвиватися в нових економічних умовах. Саме ці нові принципи та підходи повинні стати основою формування ефективної інноваційної політики регіону, а першочерговими завданням має бути чіткий вибір моделі переходу до нової системи еколого-економічних координат не лише на державному рівні, а й окремих регіонів. Цього можна досягти через розроблення та впровадження регіональної екологічної політики з визначенням пріоритетів, завдань і цільових орієнтирів її розвитку як передумови для подальших управлінських зрушень.

Слід зауважити, що попри значущість і пріоритетність вищого рівня реалізації регіональної екологічної політики необхідно змістити акценти у прийнятті та реалізації управлінських рішень з вищого рівня системи управління (державного) на його низові елементи – регіони. Це не означає, що уряд і його структури знімуть з себе відповідальність за стан і збереження природного середовища. Але їх роль переорієнтується на розроблення та законодавчих, адміністративних і виконавчих механізмів і регуляторів екологічного управління, які відповідають загальнонаціональним інтересам і тим процесам, які відбуваються у світі. Водночас робота з реалізації конкретних заходів у сфері забезпечення екологічної безпеки з урахуванням специфіки регіону повинна перейти до компетенції місцевих управлінських структур, які мають діяти у рамках національних регуляторів, що задаються з вищого рівня. Отже, робота з реалізації конкретних заходів у сфері забезпечення екологічної безпеки з урахуванням специфіки регіону повинна перейти до компетенції місцевих

управлінських структур, які мають діяти у рамках національних регуляторів, що задаються з вищого рівня. Тому, проводячи дослідження зі встановлення взаємозв'язків між соціально-економічним розвитком і якістю навколишнього природного середовища (екологічною складовою) регіону, доцільно розробляти схему їх взаємодії на основі кластерного підходу до регулювання процесів територіального розвитку.

Таким чином, процес реалізації регіональної екологічної політики повинен бути орієнтований на застосування кластерного підходу до регулювання процесів територіального розвитку. Для держави основними перевагами застосування кластерного підходу до регулювання процесів територіального розвитку під час реалізації регіональної екологічної політики є наступні: збільшення кількості платників податків і бази, що оподатковується (центри управління малим і середнім бізнесом, як правило, знаходяться на тій території, що і сам бізнес, на відміну від вертикальних корпорацій); створення дієвого інструменту для взаємодії з бізнесом (державно-приватне партнерство тощо); зниження залежності від окремих бізнес-груп; створення основи для диверсифікації економічного розвитку регіону. Для бізнес-структур, від ефективності діяльності яких залежить подальший соціо-еколого-економічний розвиток регіону, перевагами застосування кластерів є: поліпшення кадрової інфраструктури; створення інфраструктури для досліджень і розроблення; зменшення витрат, створення можливостей для успішного виходу на міжнародні ринки. Усе вищезазначене дасть змогу вирішити основні екологічні проблеми регіонів України.

Література

1. Вишнякова А. М. Еколого-економічні проблеми раціонального використання територій (на прикладі Приморських регіонів): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» 08.08.01 / А. М. Вишнякова. – К. : НАН України; Рада по вивч. продукт. сил України, 2004. – 20 с.

2. Екологізація розвитку рекреаційних зон прибережної смуги / За наук. ред. Т. П. Галушкіної. – Одеса : Саки НАН України, Ін-т пробл. ринку і екон.-екол. дослід.; «Фенікс», 2011. – 308 с.

3. Ферару Г. С. Методология устойчивого развития предприятий лесопромышленного комплекса как эколого-экономических систем. Автореф. дис...докт. экон. наук. – Архангельск : Изд-во Поморского госуниверситета им. М. В. Ломоносова, 2008. – 53 с.

4. Шевчук В. Я. Екологічне управління : монографія / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський, та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.

5. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях : монографія / Н. Н. Андрєєва, В. О. Баранік, Є. В. Бєлашов та ін. – Сімферополь : Фенікс, 2010. – 582 с.

6. Амоша О. І. Концепція інноваційного розвитку регіону / О. І. Амоша. – Донецьк : Ін-т экон. пром-ті НАДУ, 2002. – 172 с.

7. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи : монографія / За заг. ред. докт. экон. наук, проф. Н. Л. Гавкалової – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 400 с.

8. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України № 2818-VI від 21.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.